

5699

ՀԱՅԿ. ԽՍՀ — Арм. ССР

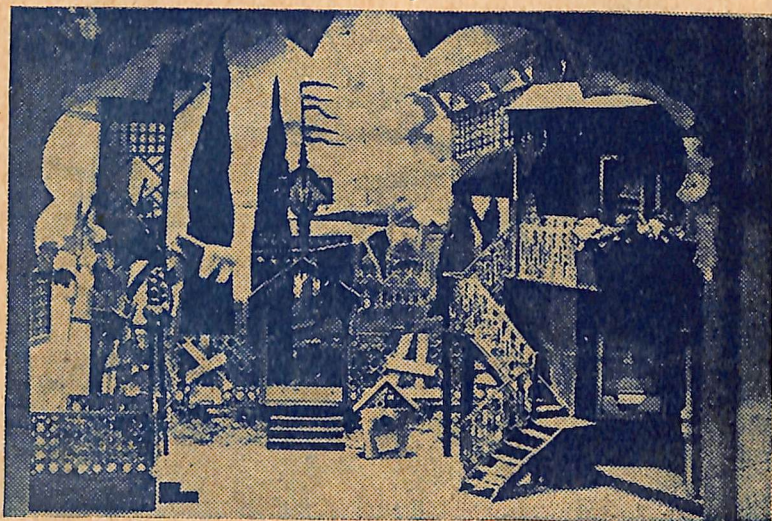
ՈՒԵՐԱՅԻ ՅԵՎԻԲԱԼԵՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
Государственный театр опери и балета

Թ Ա Փ Ա Ռ Ն Ի Կ Ո Ս

(ԱՏԱՄՆԱԲՈՒՅԺՆ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ)

ТАПАРНИКОС

(ВОСТОЧНЫЙ ДАНТИСТ)

782
0-57

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1938

ԵՐԵՎԱՆ

25 OCT 2010

Ա. ԱՅԿԱՐԵԱՆ — Ա. ԱՅԿԱՐԵԱՆ

02.09.2013

5699

ՀԱՅԿ. Խ. Ս. Հ.—Արմ. ՍՍՀ
ՈՊԵՐԱՅԻ ՅԵՎ ԲԱԼԵՏԻ ՊԵՏ. ԹԱՏՐՈՆ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА

782
O-57

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ

(ԱՏԱՄՆԱՐՈՒՅԺՆ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ)

ԿՈՍԻԿԱԿԱՆ ՈՊԵՐԱ 3 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՄԲ

ՅԵՐԱԾՏՈՒՅՐՈՒՆ Ա. ԱԹՎԱԶՅԱՆԻ

Լիբրետտոն ըստ Հ. ՊԱՐՈՆՅԱՆԻ
Կազմեց վաստ. ռեժիսյոր Վ. ԱՋԵՄՅԱՆ

ТАПАРНИКОС

(ВОСТОЧНЫЙ ДАНТИСТ)

Комич опера в 3 действия.

Музыка А. АЙВАЗЯНА

Либретто по сюжету А. ПАРОНИЯНА
Составил засл. режиссер В. АДЖЕМЯН

Թ Ա Փ Ա Ռ Ն Ի Կ Ո Ս

(«Առաջնաբույժն արեւելյան»)

Կոմպոզիտոր Ա. Այվազյանի «Թափառնիկոս» կոմիկական ոպերան դրք ված է ըստ անանափոր հայ յերգիծարան Հ. Պարոնյանի «Առաջնաբույժն արեւելյան» կոմեդիայի սյուժեյի: Ոպերայի լիբրետտիստը և բեմադրողը, վաստակավոր ռեժիսոր Վ. Աճեմյանը, յենկելով ոպերային արվեստի պահանջները, կատարել է մի շարք փոփոխութիւններ, վորոնք սակայն չեն աղղել կոմեդիայի բովանդակութեանը ճիշտ կերպով արտահայտելու վրա: Այլեւին՝ այդ փոփոխութիւնները կատարված են ի հաշիվ բոլոր այն տեղերի կրճատման, վորոնք կարող էին դանդաղեցնել գործողութեան արագ ընթացքը, վորը, այն տիպի ոպերայի համար, ինչպիսին հանդիսանում է «Թափառնիկոս»-ը առաջնակարգ նշանակութիւն ունի:

Այդ պատճառով, հինգ գործողութիւնն ունեցող կոմեդիայի հիմնական բովանդակութիւնը տրված է յերեք գործողութեան մեջ, և կրճատված են մի քանի գործող անձինք (Մարգար, Կիրակոս, Մարտիրոս): Դրա փոխարեն մասնակցում է հարեանների խումբը, վորը հնարավորութիւն է տալիս կոմպոզիտորին ամբողջ ոպերայի ընթացքում ոչտադորձել այնպիսի յերաժշտականաբարական միավոր, ինչպիսին է յերգեցիկ խումբը:

Բացի այդ, լիբրետտիստի կողմից արված են մի շարք այլ փոփոխութիւններ:

Ահեկելով իր աշխատանքներն «Թափառնիկոս» ոպերայի վրա, կոմպոզիտոր Ա. Այվազյանը յեւել է Պարոնյանի ստեղծագործութեան ընդհանուր բնույթից:

Իր ստեղծագործութիւնների մեջ Պարոնյանը, յերգիծարանի մեծ վարպետութեամբ, շատ սուր ծաղրում է 19-րդ դարի յերկրորդ կեսի, Կոստանդնուպոլսում ապրող հայ բուրժուական միջավայրի քայքայվող կենցաղը, յերեւան և հանում այդ հասարակութեան վողջ նեխվածութիւնը, վորը իր այլանդակ դեմքը թաղցնում էր «յեւլրոսկան քաղաքակրթութեան» դիմակի տակ:

Բարեսիրտ ժախտը, վորով Պարոնյանն այդ բոլորը ցուցադրում է մեզ, վոչ մի կերպ չեն նսեմացնում նրա ստեղծագործութիւնների խարադանող բնույթը: Յեւլ այն, վոր Պարոնյանի «հերոսները» հանդիսատեսի կամ ընթերցողի մեջ չեն առաջացնում վոչ սեր, վոչ ատելութիւն, այլ միայն

Թիւում են ծիծաղելի, նույնպէս չեն պահեցնում նրա ստեղծագործութիւնները դաստիարակչական նշանակութիւնը: Լինելով ռեալիստ, Պարոնյանը պահանջում էր, ստեղծագործութիւնները մեջ, պարզութիւն և ճշմարտութիւն:

Կոմպոզիտոր Ա. Ալվազյանին հաջողվել է գտնել Պարոնյանի վոկալն համապատասխան— յերաժշտական լեզու:

«Թափառնիկոս» կոմիկական ոպերայի յերաժշտութիւնը բնորոշվում է թեթեւութամբ ու պարզութամբ: Նա մեկտղիկ է և վառուցված է պարային պարզորոշ ռիթմերի վրա, վորը նրան մատչելի յե դարձնում հանդիսականներին յայն շրջանի համար:

Նրբորեն համատեղելով հայկական ժողովրդական յերգի լինտոնացիոն դարձվածքները քաղաքայինների հետ, կոմպոզիտորին հաջողվել է ստեղծել իր տիպով և բնույթով բոլորովին նոր յերաժշտական համարներ (Լեւոնի արիան, Սոֆիի յերգը «Գինի, գինի» և ուրիշ), վորոնք մեր յերաժշտական գրականութիւն մեջ հանդիպում են առաջին անգամ: Դրան ոժանդակել է նաև այն հանգամանքը, վոր կոմպոզիտորը ցանկանալով յերաժշտութիւն մեջ արտահայտել «արեւմուտքին կուրորեն նմանվելը, վորը այնքան հատուկ էր նկարագրվող եպոխայի բուրժուազիային» — ղետափորյալ կեքալով մտցրել և արեւմտյան— յեվրոպական քաղաքի յերաժշտութիւն ելեմենտների անհրաժեշտ «գոգան»:

«Թափառնիկոս» ոպերայի ամբողջ յերաժշտութիւնը հաղեցված է թեթեւ հումորով և այդ պատճառով առաջ է բերում ինչ-վոր բարյացակամ ժպիտ:

Բայց առանձնապէս ծիծաղելի յե (յեթե հաչվի չառնենք մի քանի իլլյուստրատիվ մոմենտներ) 3-րդ գործողութիւն միջի «վալսը», վորում միտումնավոր կեքալով մեխանիկորեն միացված են յեվրոպական յերաժշտութիւն ինտոնացիաները— հայկականի հետ:

Անհրաժեշտ է նշել, վոր «Թափառնիկոս» կոմիկական ոպերայի ամենահիմնական առաւելութիւններից մեկն այն է, վոր բեմական գործողութիւնը տրված է առաջնակարգ նշանակութիւն:

Պարզ, հատկանալի, հաճախ սրամիտ յերաժշտութիւնը համատեղվելով գործողութիւն ընթացքի արագ ծավալման հետ, հնարաւոր են դարձրել ստեղծել կենդանի և ղինամիկ ներկայացում:

Կ. Մելիք. Վրթաճեսյան

Ի Մ Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Ո Պ Ե Ր Ա Ն

Կոմիկական ոպերա ստեղծագործելու միտքը իմ մեջ հղացալ նրանից հետո, յերբ յես բեմի վրա տեսա հայկական կլասիկ Պարոնյանի մի քանի կոմեդիաները:

Հայկական ոպերայի համար բոլորովին նոր կոմիկական ժանրը, իմ ստեղծագործական աշխատանքների ընթացքում առաջ է բերել մի շարք ղըժ-վարութիւններ:

Ամենագլխավոր խնդիրը, վորը յես գրել եմ իմ առաջ ոպերայի ստեղծագործման ժամանակ—այդ այնպիսի ներկայացման ստեղծումն է, վորի մեջ յերաժշտութիւնը գուգակցվում է գրական տեկստի և բեմական գործողութիւն հետ:

Ձգարդացնելով ոպերայի ֆակտուրան, համապատասխան յիրբետոյցի բնույթի չղիմելով բարդ յերաժշտական լեզվի, յես ձգտել եմ, վոր յերաժշտական մատերիալը յերգի բնույթ կրի. բեմական գործողութիւն, որկեստրի յենթարկումը վոկալ կողմին, ղրանք այն մոմենտներն են, վորոնց վրա յես նույնպէս սկեռել եմ իմ ուշադրութիւնը: Արեւմուտքին կուրորեն նմանվելը, վորը այնքան հատուկ էր նկարագրվելիք եպոխայի բուրժուազիային, յես աշխատել եմ նույնպէս ընտելաղրել յերաժշտութիւն մեջ:

Ընդհանուր առմամբ յենեկով ժողովրդական յերգի դարձվածքներից, յես ձգտել եմ յերաժշտութիւն մեջ մտցնել, տվյալ դեպքում, անհրաժեշտ քաղաքային կոյրիտը:

Բացի վաստակաւոր ռեժիսոր Աճեմյանի և ղիրիթյոր Թաւրիդյանի տարած յոչոր աշխատանքի, ոպերայի բեմադրութիւն գործում, մեծ ոժանդակութիւն է ցույց տվել նաև Թատրոնի ղեղարկեստական ղեկավար Վ. Բ. Բապուպուրտը:

Ոպերայի բեմադրումն իրականացնելու գործում հսկայական ղեր յաղաց այն ենտուղիազմը, վորով ղերասանների վողջ կոլեկտիվը աշխատանքի անցալ:

Կոմպոզիտոր Ա. ԱՅՎԱԶՅԱՆ

ԻՄ ԱՅԻԱՏԱՆԲՆ «ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ» (ՎՏԱՄՆԱՐՈՒԹՆ ԱՐԵՎ-ԵԼՅԱՆ) ՈՊԵՐԱՅԻ ՎՐԱ

Հ. Պարոնյանը մեր այն խոշոր կլասիկներէն է, վորոնց թողած գրական ժառանգութիւնը շնորհիւ իր ժողովրդական սլոգանն է բարձր գեղարվեստական արժեքին, այսօր ել հուզում է մեզ և խոշոր դեր է կատարում մեր մասսաների դաստիարակութեան գործում:

«Թափառնիկոս» ոպերայի լիբրետտոն գրված է մեր անմահ յերգիծաբանի «Առամնաբույսի արևելյան» կոմեդիայի հիման վրա: Յես, վորպէս լիբրետտոն կազմող, աշխատել եմ ամենայն հետեւողականութեամբ պահպանել Պարոնյանի նյութը՝ բովանդակութիւնը, դրամատիկական կառուցվածքը, գործող անձանց բնավորութիւնները և լեզվի առանձնահատկութիւնները: Այսուհանդերձ իմ նպատակն է յեղել ըստ հնարավորին հարմարեցնել նյութը ոպերային արվեստի պահանջներին:

Վորպէս բեմադրող ռեժիսոր, այս ներկայացման մեջ յես աշխատել եմ լուծել յերեք հիմնական խնդիր:

Առաջին խնդիրը հանդիսացել է այն, վոր կարողանամ դտնել կոմպոզիտոր Ա. Ալվազյանի յերաժշտական ստեղծագործութիւնից բոլոր բեմական այնպիսի ձևեր, վորոնք նպաստեցին ավելի սուր և ղեկավար կերպով մատուցելու Պարոնյանի ծաղրն ուղղված 19-րդ դարի 70-ական թվականների Կ. Պոլսի հայկական բուրժուական միջավայրի քայքայված կենցաղի դէմ:

Պարոնյանը մեծ յումորով մերկացնում է այդ հասարակութիւնը—ուր բարոյականութիւնը, ընտանիքը, սիրո հասկացողութիւնը վաճառվում են վոսկուն,—ուր «մարդկանց շարժող շողին դրամն է»: Կոմեդիայի «հերոսները» իրենց ընտանեկան կյանքը կառուցել են վոսկու համար, կամ վոսկու հիման վրա, ուստի ստիպված են ծածկելու կամ հանդուրժելու վոսկու կույտից բոլոր բարոյական նեխվածութիւնը:

Յերկրորդ, կարևոր խնդիրը՝ դա աղային ձևի պահպանման զուգընթաց, կոմիկական ոպերայի ժանրի վոճական սկզբունքների մշակումն էր: Ռեալիզմի հիման վրա հեռանալ ոպերային (մանաւանդ յերաժշտական կոմեդիայի) պայմանականութիւնից— տրաֆարետից, ստեղծելով տրամաբանական գործողութիւններով հագեցված, ուրախ ու աշխույժ տրամադրութեամբ մի ներկայացում:

Յերրորդ, կարևոր խնդիրը՝ դա ռերազների ցայտուն դրսևորելն էր

գերասանական խաղարկման միջոցով: Այստեղ գերասանը վոչ միայն պետք է ցուցադրի իր վոկալ արվեստը, այլև բավարարել կարողանա գիտողին իր գերասանական վարպետութեամբ—ստեղծելով կենդանի, իրական բնավորութիւններ, կոմիկական ոպերայի պահանջված վոճական սահմաններում:

«Թափառնիկոս» ներկայացման կազմակերպման բոլոր աշխատանքները ունեցել են իրենց ղեկավարութիւնները, վորովհետև մեր ոպերային թատրոնը չունի ինքնուրույն ոպերայի ստեղծման անհրաժեշտ վործ: «Թափառնիկոս» ոպերան ղալիս է այդ շատ կարևոր բացը վորոշ չափով լրացնելու:

Վաստակավոր ռեժիսոր

Վ. ԱՃԵՄՅԱՆ

Թ Ա Փ Ա Ռ Ն Ի Կ Ո Ս

(«Առաջնորդ»-ի արհիվանք)

Վորպես հիմք Ա. Այվազյանի «Թափառնիկոս» ուղերայի սյուժետի վերցված և Պարոնյանի «Առաջնորդ» արվեստը կոմեդիան, վորի մեջ հեղինակը մեծ վարպետությամբ ծաղրում և բուրժուական հասարակության աշխույժական գծերը:

Կոմեդիայի փայլուն սյուժետն և հաջող լիբրետտոն (վաստակավոր ուժ-
ժիսյոր Վ. Աճեմյան) հնարավորություն են տվել կոմպոզիտորին ստեղծել
դինամիկ ներկայացում, վորի մեջ յերաժշտական լեզվի կենդանությունն ու
արտահայտչականությունը չափազանց դիպում է կերպով ընդգծում են Պարոն-
յանի գաղափարական մտահղացումը: Ուղերայի հարուստ մեղոդիկ մատերիա-
լը, հենվելով վորոշակի, հաճախ պարային ու թմբի վրա, առանձին պերսո-
նաժանրի բնութագրում (Մարթա, Սոֆի, Թափառնիկոս և ուրիշ...) հասնում
է մեծ արվեստի և արտահայտչականության:

Համեմատաբար թեթև ինտրոդուկցիայի հետևանքով և տեքստի
ըմբռնումը, վորը ավելի ուղերայի համար ունի կարևոր նշանակություն:

Սյուժեյի դրամատիկական զարգացման վորոշ տեղերում, կոմպո-
զիտորը լայնորեն ուղտվում է ընդհանրականից, վորոշ տալով կատարող-
ներին մեծ ազատություն, հենց դրանով ցայտուն կերպով ստորադրում են
սյուժեյի հանգուցային մոմենտները: Համեմատաբար քիչ խոսքերն եպի-
զոդները, մտցնում են բեմական և յերաժշտական մեծ աշխուժություն:
Սկսելով աշխատել այդ ուղերայի վրա, յես դրել եմ իմ առաջ հետևյալ
խնդիրները՝ 1) ձևավորել տեմպերը յերկայացման ընդհանուր
տրամադրությունից, 2) սոլիստների հետ աշխատելիս— դուներ աշխատի
ինտոնացիաներ, վորոշը բացարձակապես համապատասխանում են ուժի-
սյուժեյի մտադրումներին, 3) որկեստրում ապահովել պարզորոշ և ըստ հը-
նարավորության նուրբ նվագակցումը:

Իմ ամբողջ աշխատանքը այդ ուղերայի վրա ընթացել է կոմպոզիտորի,
ուժիսյորի և կատարողների մոտ գործակցությամբ: Յես կարծում եմ, վոր
միայն այդպիսի ստեղծագործական միավորումը կողմի մեջ ստեղծել խորհրդ-
ղային հանդիսատեսի պահանջներին համապատասխանող ներկայացում:

Դիրիժոր Մ. ԹԱՎՐԻՉԵԱՆ

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՈՍՔ «ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ» («ԱՏԱՄՆԱՐՈՒՅԺՆ ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ») ՈՊԵՐԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԶԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄՍՍԻՆ

«Թափառնիկոս» ուղերան թե՛ դրական, թե՛ յերաժշտական և թե՛ բեմա-
կան տեսակետից վառուցված և համաձայն Պարոնյանի 70—80-ական թվա-
կանների Կոստանդնուպոլսի հայ բուրժուական միջավայրի յերգիծական
ըմբռնմանը, հատկապես ներկայացումը ձևավորող նկարչին չեք վայելի
սահմանափակել այդ միջավայրի և այն նյութական շրջապատման չեղոք
պատկերավորումով, վորի մեջ ակտիվ գործում են Պարոնյանի «հերոսնե-
րը»:

Ուղերայի դեկորացիաները, կոստյումները, գրիմները, ակսեսուարնե-
րը—բեմական ձևավորման այս բոլոր ելեմենտները— ներկայացման մեջ
ունեցած իրենց ակտիվ մասնակցությունը պետք է հաշվառենք առաջ
բացեն հայկական չարչիների հոգեկան թվաբանությունը, նրանց շահերի սահ-
մանափակվածությունը, ձգտումը դեպի «բարձր հասարակությանը», դեպի
կապիտալիստական Յեվրոպայի (Ֆրանսիայի) բարձրի ու սովորություն-
ների, վորոնք առաջիմ ընդունված են զուտ արտաքուստ, հին, արևելյան
կենցաղի ելեմենտների տարրերնալ խառնուրդով:

Ձևավորման այդ հիմնական գծի հետ զուգընթաց, հակադրության հա-
մար, գալիս է յերկրորդ գիծը — բնության պատկերումը, բնության, վո-
րին դեռ չէ կպել, շահ վորոնող սոցիալապես ամբողջ բուրժուակայի ան-
հարակ ձևերը: Դա— Կոստանդնուպոլսի և իր զարմանալի պեյզաժով,—
Վոսփորով, Վոսկեղձյուրով, մշտադարար նոճիներով և հին, իսկական ժո-
ղովրդական արխիտեկտուրայով:

Ձնչելով հիմնական մտահղացումը (замысел), ձևավորման այդ զուգըն-
թաց գիծը պետք է, ըստ իմ հայացքի ավելի ուժեղ ընդգրկի ուղերայի
«հերոսների» շահերի վորքությունը: Նրանց ստորությունն ու նեղությունը,
այդ, լայնորեն տարածված հանդիսավոր Փոնի վրա, սխտի առանձնապես
զարմանալի դառնա:

Ահա, հիմնականում այն ստեղծագործական ձևը (прием), վորի ողնու-
թյամբ ինձ հնարավոր է թվացել ներկայացման ձևավորման մեջ բանալ
Պարոնյանի կոմեդիայի յերգիծաբանական վանվան սոցիալիստական ունալիդ,
մի պլանում, առանց ընկնելու նատուրալիստական կենցաղադրության կամ
պայմանական—ուղերային «դեղեցկություն»—ծայրահեղությունների մեջ:

Հայկական ԽՍՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ՝
Նկարիչ ՄԻՔԱՅԵԼ ԱՐՈՒՏՅԱՆ

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

1. Թափառնիկոս — ատամնաբույժ 40 տարեկան. բառ
 2. Մարքա — նրա կինը 60 տարեկան մեցցո սոպրանո
 3. Յերանյակ — նրանց դուստրը սոպրանո
 4. Նիկո — նրանց ծառան. տենոր
 5. Թովմաս — հարուստ վաճառական 70 տար. բարիտոն
 6. Սոֆի — նրա կինը — մոտ 40 տարեկան սոպրանո
 7. Լեվոն — Յերանյակի սիրահարը տենոր
- Հաբեաններ, հյուրեր և սպորողներ:

Գործադուքյունը կատարվում է Կ.—Պոլսում:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

Բժիշկ Թափառնիկոսի բակը:

Նիկոն դուրս է մաքրում և յերգում է այն մասին, թե ինչպես իր տերը՝ արեելյան ատամնաբույժը միշտ խաբում է իր կնոջը, չար Մարթային և ինչպես ինքը ողնում է նրան:

Լսվում է տանախրուհու ձայնը, վորը կանչում է Նիկոյին:

Նիկոն դնում է:

Մտնում է Մարթան: Նա այլևս չի կարող հանդուրժել, վոր իր ամուսինը, դուկտոր Թափառնիկոսը «չապուռն միայն ղիշեր մը տունը կը պառկի», վոր իրեն միշտ մենակ կթողնի, վորովհետև ինքը արդեն ծերացած է: Աննկատելիորեն մտնում է Նիկոյին:

Մարթան մտաբերում է իր յերիտասարդութունը:

— «Յերբ տանուվեց տարու եյի

Անանկ ազվոր աղջիկ եյի

Վոր վողջ աշխարհ ճամբուս վրա

Զիս կապասեր...

Վո՛չ, վո՛չ նա այլևս չի կարող համբերել, վոր իր ամուսինը ամեն ղիշեր «դուրս յերթա և քաշե ահուս»:

Նկատելով Նիկոյին Մարթան ղայրացած հարցնում է.

Մարքա. — «Յե՞րբ յեկար»:

Նիկո. — «Յերբ տանուվեց տարու ազվոր աղջիկ եյի»:

Մարքա. — «Թափառնիկոսը չեկա՞վ»:

Նիկո. — «Լուսաբացին տուն եկավ»:

Մարքա. — «Ի՞նչ ըստվ քեզի»:

Նիկո. — «Նչ ըստվ ինձի»:

Մարքա. — «Յեթքը ի՞նչ ըստվ»:

Նիկո. — «Ապտակ մը ղարկավ»:

Մարթան դուրս է վանդում Նիկոյին: Մտնում է Մարթայի աղջիկը — Յերանյակը, և հայտնում է, վոր ինքը Մարդարին իսկի չի սիրում, վորովհետև նա միշտ հին հազուստ է հաղնում, վորովհետև նրա քիթը շատ մեծ է, ճակատը դուրս ցցված, իսկ հատակը շատ կարճ և վոր ինքը սիրում և պաշտում է Լևոնին:

— «Մարդարը աղնիվ է ու հարուստ: Մարդարին սկիտի սիրես», — հրամայում է մայրը: Յերանյակը ղժղոհ հեռանում է:

Ներս և մտնում քառասուն տարեկան թափառնիկուսը, վորը իր կնոջ քսան տարով փոքր է: Նա ամուսնացել է Մարթայի հետ միայն նրա ունեցած «ստակի» (փողի) համար: Թափառնիկուսի ծաղարակն տոնից ել ավելի զայրացած Մարթան հարձակվում է նրա վրա:

Մարքա.— «Յերկուշաբթի ո՞ւր ելիր»:

Թափառնիկուս.— «Ահա կըաչեմ»:

Մարքա.— «Յերեքշաբթի ո՞ւր ելիր... Զորեքշաբթի... Հինգշաբթի...»:

Թափառնիկուս.— «Հա', հա', հա': Մեր տիկինը սրացույց է չաբաթվա որերը անտխալ մոցուցուն»:

Թափառնիկուսն ու Մարթան յերգում են մի քանի կուպլետներ, վորոնց մեջ իրենց զգոհությունն են հայտնում կանանց ու տղամարդկանց մեջ ստեղծաված վեղճ ու շահագրգիռական փոխհարաբերություններին: Դրամով վին առնես իշխել կուզի վրադ: Առանց դրամի կին առնես պիտ բաձկոնդ ու չապիկդ ծախես, վոր կարողանաս նրան պահել: Յեթե գեղեցիկ մարդ առնես դրամիդ կտիրանա ու առավորից դիչեր կգալաճանի: Իսկ ծեղր ամուսին առնես «կորած է կյանքդ անդարձ, անսեր ինչո՞ւն ապրես»:

— «Գիտես ի՞նչ է կին մը պարոն», — հարցնում է Մարթան:

Թափառնիկուս.— «Գիտեմ. իր ամուսնուն գլխին փորձանք»:

Մարքա.— «Մեր մեջ կուի՞ պիտի վայել՞ և»:

Թափառնիկուս. Առանց կուլի ամուսնությունը անհամ պիտի թվա՞:

Մարքա.— «Յերբ ըսեն թե Թափառնիկուսը կինը թողե՞ր է»:

Թափառնիկուս.— «Պիտի ըսեն թե պատերազմեն վողջ դարձեր է»:

Մարթան սպանում է Թափառնիկուսին, ասելով, վոր «զանգատ կերթա, դատ կը բանա»: Սակայն այդ բոլորը Թափառնիկուսին չի վախեցնում: Զայրացած Մարթան դուրս է գնում: Բարկությունը իջեցնելու համար Թափառնիկուսը սկսում է արտասանել այբուբենը: Ներս և մտնում Նիկոն:

— «Ինչե՞ր կըսեր: Խենթացե՞լ ե», — դարձանում է նա, ու ինքն ել սկսում է արտասանել այբուբենը, վորից հետո հայտնում է, վոր սուրճը պատրաստ է: Զայրացած Թափառնիկուսը հարձակվում է Նիկոյի վրա: Յերկուսն ել դուրս են գնում: Մտնում է Լևոնը, վորը համաձայն իր ստացած նամակի, ճիշտ ժամին յեկել է նշանակված տեղը, Յերանյակի հետ հանդիպելու համար:

Լևոն.— «Մարդ չկա: Այս դեպքը նման չէ նամակին»:

Կարդում է նամակը.— «Իմ Լևոն: Յերեկոն մենակ պիտի լլլամ. յեկ ինձի, պաշտելիս. յեկուր զիս դրկելու: Յերանյակ»:

— «Ո՞ւր է չիղար վոր դրկեմ»:

Յերթամ ըսի Յերանյակիս

Հայտնեմ գաղտնիքը սրտիս

Զրուցել, թե յուր դեմք

Իմ բաղդիս է հայելի:

Տուր վոր առնեմ քու ալոսերն

Համբույրիկ մը ո՞ն Յերանյակ...

Թող շուրթերս սեր ճաշակեն

Իմ նաղելի ու հրեշտակ:

Նորից ներս են դալիս Թափառնիկուսն ու Նիկոն: Տեսնելով Լևոնին Թափառնիկուսը յենթադրում է, վոր նա յեկել է իր մոտ բուժվելու: Մի քանի հարցերից հետո, Թափառնիկուսը վորոշում է նրա առամը քաշել: Իզուր է Լևոնը հրաժարվում այդ ձևի բժշկությունից: Թափառնիկուսը առեճանակի ուժով ստիպում է Լևոնին նստել ու հրամայում է Նիկոյին կապտել նրան աթոռից, վորից հետո քաշում է Լևոնի առողջ առամներից մեկը: Նիկոն քանդում է Լևոնի կապերը: Ազատվելով, Լևոնը վերցնում է առըրճանակը և ուղղելով Թափառնիկուսի վրա ստիպում է, վոր նստի իսկ Նիկոյին կարգադրում է կապտել նրան աթոռից: Ի պատասխան Թափառնիկուսի դայրույթի, Նիկոն հեռանում է ասելով «ատամ ընդ առաման»:

Թափառնիկուսը դռում և ոգնություն է կանչում: Լևոնը վրոնհաձայներ լսելով, թաղնվում է հավանցում: Գալիս է Մարթան:

— «Լավ և, լավ է, անդամ, մնա այդպես վաղկապած», — ասում է նա ու շտապում է ժամկոչ կանչել, վոր դա «փրկիչ» տանելու (այդպես երկոչվում է. Պորում հոգեկան հիվանդների աղաչյին հիվանդանոցը): Թափառնիկուսը կանչում է Նիկոյին, վորը դալով ազատում է նրան: Ազատվելուն պես նա վազում է Լևոնին գտնելու և վրեժը լուծելու: Նիկոն հետևում է նրան:

Այդ իրարանցումին դալիս է Յերանյակը: Լևոնը տեսնելով նրան դուրս է դալիս հավանցից: Նրանք զրկախառնվում են և ասում են իրար թուոն սիրո խոտքեր: Ներս ևս վազում Նիկոն, իսկ նրա հետևից Թափառնիկուսը փայտը ձեռքին: Լևոնին հաղիվ հաջողվում է փախչել:

Մարթայի հետ ներս են դալիս մի խումբ հարեաններ: Նրանք ամթանք են տալիս Մարթային և ուժով մոտեցնելով Թափառնիկուսին ստիպում են նրանց հաշտվել: Բոլորը ուրախ տրամադրությամբ հեռանում են:

Յերբ Թափառնիկուսը մնում է մենակ, Նիկոն հանձնում է նրան մի նամակ, ասելով, վոր մի գեղեցիկ կին է տվել:

— «Ասֆին կըլլա» — մտածում է Թափառնիկուսը ու կարգադրում է գղեստները բերել, վորից հետո կարդում է նամակը:

«Պատիվ ունիմ լճացնելու, վոր այս դիչեր մեր տունը պատ:

Թովմասին խաբենք ու պարահանդես յերթանք»...

Մտնում է Յերանյակը: Նա յեկել է հոր մոտ իր սիրտը բացելու:

— «Բաց նայիմ», — ասում է Թափառնիկոսը:

Յերանյակը հայտնում է հորը, վոր ինքը տանել է Վարդ Մարգարին և վոր խենթի պես սերում է մեկ ուրիշ յերկտասարդի:

— «Ահա խոսքն իմ վերջին՝ սիրես պիտի Մարգարին», — ընդհատում է խոսակցությունը Թափառնիկոսը:

— «Ո՛ր, յերբե՛ք, յերբե՛ք», — ասում է Յերանյակը ու հեռանում:

Նիկոն բերում է Թափառնիկոսի զգեստները: Թափառնիկոսը հազնվում է: Ներս է դալիս Մարթան ու խմանալով, վոր Թափառնիկոսը գիշերը պիտի «յերթա ակոս քաշելու», խնդրում է վոր «չերթա»: Նորից Թափառնիկոսի ու Մարթայի միջև վեճ է ծագում:

— «Յես կխենթանամ», — գոռում է Մարթան:

— «Դուհ, արդեն խենթ ես», — պատասխանում է Թափառնիկոսը ու թիկնոցը Մարթայի գլխին խփելով, վախճում է:

— «Ա՛... ողնեցեք»... — գոռում է Մարթան ու ուշաթափ վայր է ընկնում: Ներս են վազում՝ Նիկոն, հետո Յերանյակը և վերջապես մի խումբ հարևաններ: Նրանք ստիպում են, վոր Նիկոն ասի, թե ուր գնաց Թափառնիկոսը:

— «Սոֆիի մոտ դնաց», — հայտնում է Նիկոն:

— «Արդ, ժամանակ պետք է կորցնել: Յերթամ, դռնեմ, խայտառակեմ», — գոռում է Մարթան:

— «Ձեզ չենք թողնի մենակ. մեկտեղ յերթանք», — ասում են հարևանները և Մարթայի ու Նիկոյի հետ միասին ուղեւորվում են դեպի Սոֆիենց տուն:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՐԿՐՈՐԴ

Սոֆիի սենյակը:

Մոտ քառասուն տարեկան Սոֆին ձեացնում է, վոր տատաղում է սոսկալի ատամնացույց: Նրա ամուսինը, յոթնասուն տարեկան Թովմասը, տանջվում է իր կնոջ հետ մեկտեղ: Նրանք սպասում են դուկտոր Թափառնիկոսին: Սոֆին առաջարկում է Թովմասին անկողին մտնել ու իրեն չոպառնել, վորովհետև «ցավն երթալով կտաստկանա»: Բայց Թովմասը չի համաձայնվում՝ նա առանց Սոֆիի միայն ղերեղման կարող է մտնել:

— «Ուրիշ բժիշկ յերթամ կանչեմ», — առաջարկում է Թովմասը:

— «Վոչ, վոչ միայն Թափառնիկոսը կրնա բուժել ցավդ ակոսա»:

Գալիս է դուկտոր Թափառնիկոսը: Կարճ խոսակցությունից հետո, վորի ընթացքում Թափառնիկոսը պարծենալով հայտնում է, վոր որվա մեջ ար-

դեն հարյուր կնոջ և հիսուն տղամարդու ատամ է քաշել, — Թովմասը հարցնում է՝

— «Մեր տիկնոջ ատամը գիշերները միշտ կցավի: Պատճառն ինչ է»:

— «Պատճառները բազմաթիվ են», — բացատրում է Թափառնիկոսը:

«Կրնա ըլլալ ջուր խմելն.

Շատ հոգնելն, կամ քրտնելն,

Ցանկացածը չդռնելն,

Շատ խնդալեն կամ մտածելն,

Կիսալուսնեն կամ ասողերեն:

Շոգեն, հովեն, չարութենեն,

Բազմաթիվ պատճառներն:

— «Ո՛ր, ինչ վարպետ բժիշկ է», — զարմանում է Թովմասը:

Թափառնիկոսը Սոֆիի ատամը նայելու պատրվակով մոտենում է նրան:

— «Պարահանդես պիտի յերթանք, չուտ ըրե», — կամացուկ ասում է Սոֆին:

— «Սա ամուսնույդ, պատրվակով դուրս դրկե» — առաջարկում է Թափառնիկոսը:

Նրանց հաջողվում է Թովմասին մառան ուղարկել, դեղի համար դինի բերելու: Թովմասի դնալուց հետո նրանք զրկախառնվում են:

— «Յերբ քեզ հետ եմ յես, թիթենիկի պես կուղեմ թուչկոտել», — ասում է Թափառնիկոսը: Ուրախությունից Սոֆին սկսում է պարել: Մըտնում է Թովմասը:

— «Այս ինչ է, տիկինը կպարե», — զարմանում է նա:

— «Վորպեսդ արյունը տաքանա և ցավը պաղե», — բացատրում է Թափառնիկոսը:

Սոֆին ու Թափառնիկոսը խորամանկությամբ ստիպում են, վոր Թովմասը խմի: Մի քանի գավաթից հետո կխառնարբաժ Թովմասը հրաժարվում է խմել Թափառնիկոսի կենացը, ասելով՝ — «Բալական է, խելքս դարձավ»:

— «Իմ կենացը չեք խմել», — վերավորվում է Թափառնիկոսը:

— «Շուտ խմե, ամոթ է», — ասում է Սոֆին և վորպեսդի ավելի աղդի Թովմասի վրա, և տրամադրի նրան գինի խմելու, յերդում է «Գինու յերդը»:

— «Գինի, գինի դու կենսատու,

Վոր ուժ կուտաս միշտ ամենու.

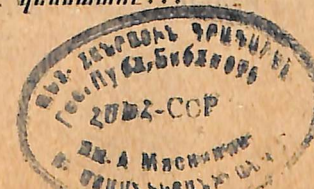
Մեզ ամուր ուժ տուր, և մեզ ուրախ կյանք տուր

Յեմ սեր տուր, միշտ սեր տուր. միշտ սեր տուր մեզ:

Աշխարհ կաշտե, կաշտե քեզ գինի

Ծերին կանես, կանես պատանի:

Գինի, գինի դու կենսատու...

Տխրութիւնը փարատող, ուրախութիւնը պարզեցող
Դու գինի, դու բարերար, դու գինի, դու բարերար:

Գինի, գինի դու կենսատու:

Այդ յերգն այնքան է ազդում թովմասի վրա, վոր արդեն նա լինքն է կենաց առաջարկում:

— «Խմենք հիշատակ Նոյ նահապետին, վոր այգի տնկեց և մեղ կյանք պարզեց» — ասում է նա և գինին խմելուց հետո, բոլորովին հարած վայր է ընկնում:

Սոֆին դնում է հաղնվելու, իսկ Թափառնիկոսը քաշում է թովմասին դեպի անկողին և պատկեցնում է: Ներս և դալիս Սոֆին ու իր հետ բերած կանացի զղեսոր հազցնում է Թափառնիկոսին, վորից հետո նրանք դնում են պարահանուկներ:

Քիչ հետո դալիս ևն Մարթան, Նիկոն հարևանների խմբի հետ միասին: Արթնացնելով թովմասին նրանք հայտնում են, վոր նրա կինը, Սոֆին, դա-
վաճանում է իրեն, վոր դոկտոր Թափառնիկոսը նրա սիրելիանն է:

Սկզբում թովմասը չի ուզում հավատալ, սակայն յերբ նրան կարգում են Սոֆիի դրած նամակը Թափառնիկոսին, նա միանում է նրանց, և բոլորը մեկտեղ ուղեւորվում են պարահանուկ, Թափառնիկոսին և Սոֆին խաղա-
տակելու նպատակով:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՐՐՈՐԴ

Դիմականահանգեսում:

Յերանյակը փնտռում է Լեոնին:

Լեոնը պայմանավորվել է Յերանյակի հետ, հանդիպել զիմականահանգե-
սում և վորպեսզի նա կարողանա դռնել իրեն, ասել է, վոր արջի զիմակ
կհաղնի: Սակայն Լեոնը չկա, Յերանյակը դուրս է գնում փնտռելու
նրան:

Մտնում է Լեոնը արջի զիմակով: Նա իրեն հերթին փնտռում է Յերան-
յակին: Տեսնելով կնոջ հագուստ հազած Թափառնիկոսին Լեոնը մոտենում
է նրան, յենթադրելով, վոր դուցե նա լինի Յերանյակը:

— «Ո՞վ եք տիկին... — հարցնում է Լեոնը:

— «Ներեցեք, յես սրիորդ եմ», — կոտրատվելով պատասխանում է
Թափառնիկոսը:

— «Ըսեք խնդրեմ ձեր անունը»:

— «Ահ, սիրելիս, չես ճանչնար»:

— «Մի՞թե դու ինձ չես ճանչնար»:

— «Վերջապես յեկար իմ անդին»:

— «Թող վոր գրկեմ քեզ իմ Յերանյակ», — ասում է Լեոնը — ուղում է
գրկել Թափառնիկոսին:

— «Առ քեզ Յերանյակ» — գոռում է Թափառնիկոսը և հարձակվելով

Լեոնի վրա, սկսում է ծեծել նրան: Լեոնը փախչում է, Թափառնիկոսը վա-
զում է նրա հետևից: Ներս ևն խուժում Մարթան, Թովմասը և Նիկոն հարե-
վանուհիների խմբի հետ միասին, վումանք զիմակներով: Նիկոն, վորը արջի
զիմակով է, Մարթայի առաջարկով գնում է փնտռելու Թափառնիկոսին և
Սոֆին:

Թովմասը Թափառնիկոսին սրիորդի տեղ ընդունելով հարցնում է՝
չի տեսել արդյոք Թափառնիկոսին:

Թափառնիկոսն ու Սոֆին ձայնից ճանաչում են թովմասին իսկ հետո
Մարթային: Նրանք հետաքրքրվում են թե ինչնեղին է պեսք Թափառնիկո-
սը: Մարթան պատասխանում է, վոր պեսք է ծեծել նրան, «վանդի թով-
մասի կինը կսիրե» և վորպես ապացույց կարդալ է տալիս թովմասին, Սո-
ֆիի Թափառնիկոսին դրած նամակը:

— «Ինչ ընեք, բանվեցինք», — ասում է Սոֆին Թափառնիկոսին:

— «Գնա քովը նստե, նամակը ծածուկ դողցրեք», առաջարկում է Թա-
փառնիկոսը Սոֆին:

Սոֆին մոտենալով թովմասին, իրեն թերեզա յե անվանում և առա-
ջարկում է, «ծանոթ ըլլալ»: Թովմասը համաձայնվում է: Քիչ հետո Սոֆին
հաջողվում է հափշտակել Թովմասի գրպանից յերկու նամակ:

— «Ահ, նամակը դողացալ: Սոֆին է, Սոֆին է», — դառնում է թովմասը:

— «Թափառնիկոսն է, Թափառնիկոսը, — բռնեցեք, շուտ բռնեցեք» —
ճանաչելով բղավում է Մարթան ու իր հետ յեկած մարդկանց հետ միասին
վազում է փախչող Թափառնիկոսի ու Սոֆիի հետևից և բռնում է նրանց:

— «Նամակս տուր, նամակս», բղավում է Թովմասը:

— «Վոր նամակը, վոր նամակը, հոս յերկու նամակ է», — հարցնում
է Սոֆին:

Բոլոր ներկա յեղողները պահանջում են, վոր Սոֆին բարձրաձայն կար-
դա յերկու նամակն էլ: Սոֆին կարդում է՝ — «Պարոն Թովմաս Մելիքսե-
ղիկյանին: Սիրեցյալդ իմ, անցյալ ուր յեկեղեցում ինձ սիրու նշաններ
կուղղեյիր... Թափառնիկոսին տուն չգտնված ժամանակը կրեաք դալ ինձ
տեսութիւն... ձեր Մարթա»:

Պարզվում է, վոր Թափառնիկոսի կինը Մարթան ու Սոֆիի ամուսինը
Թովմասը, նույնպես գաղտնի տեսեկցութիւններ են ունեցել:

Թափառնիկոս — «Զիրար կսիրեք, անամութներ: Յերիտասարդներեն
ամհեցեք»:

Թովմաս — «Հասցա դուն, վոր իմ կինս կսիրե»:

Սոֆի — «Յեվ տիկինը, վոր իմ ամուսինը կսիրե»:

Ներկա յեղողների խումբը՝

Հա, հա, հա, հա,

այս ի՞նչ խաղ է

ինչ որենք է

ամոթ, ամոթ
պատիւ, անուն
ու սրբութիւն
չունիք, չունիք
ամոթ, ամոթ...

Թովմաս. — «Խայտառակվեցանք» :

Մարթա և Սոփի. — «Անպատիւ յեղանք» :

Ներկա յեղողների «բերանները փակելու» համար Թափառնիկոսը առաջարկում է Թովմասին «կաշառել» նրանց :

Թովմասը հանելով վռակով լի քսակը կարգադրում է մի ճոխ սեղան բանալ բոլոր ներկա դամբողների համար և փոխարենը խնդրում է, ինչ վոր տեսան գաղտնի պահեն :

Ներս են գալիս Լևոնը և Յերանյակը : Մոտենալով Թափառնիկոսին նրանք խնդրում են, վոր նա արդէլ չհանդիսանա իրենց ամուսնութեանը :

— «Ապրեք, շատ ապրեք, զիրար սիրեցեք» — համաձայնվում է Թափառնիկոսը :

Բոլոր զույգերը յերգվում են իրար, հալատարիմ լինել մինչև մահ :

— «Իե լցրու բաժակը, մաղթենք

Պայծառ, սեր, խաղաղութիւն,

Անուշ որեր» :

Ներկայացումը վերջանում է ընդհանուր պարով :

Կ. Մ. Վ.

ТАПАРНИКОС

(Восточный дантист)

Комич. опера в 3-х действ.

Музыка А. АЙВАЗЯНА

Тапарникос

(Восточный дантист)

Комическая опера «Тапарникос» композитора А. Айвазяна написана по сюжету комедии «Восточный дантист» виднейшего армянского сатирика А. Пароняна.

Либреттист и постановщик оперы, заслуж. режиссер В. Аджемян, исходя из требований оперного искусства сделал ряд изменений, которые однако, не повлияли на правильную передачу основного содержания комедии. Больше того, эти изменения сделаны за счет сокращения всех тех мест, которые могли бы затормозить быстрое развитие действия, что для такого типа оперы, каким является «Тапарникос» имеет первостепенное значение.

Поэтому, основное содержание пятиактной комедии изложено в трех актах и сокращены несколько действующих лиц (Маргар, Киракос, Мартирос). Взамен этого участвует группа соседей, которая дает возможность композитору—на протяжении всей оперы—использовать такую музыкально-исполнительную единицу, какой является хор.

Кроме того, либреттистом сделаны ряд иных изменений.

Приступая к работе над оперой «Тапарникос» композитор А. Айвазян исходит из общего характера творчества Пароняна.

В своем творчестве Паронян с большим мастерством сатирика очень остро высмеивает разложившийся быт Константинопольской армянской буржуазной среды, второй половины 19-го столетия, вскрывает всю гниль этого общества, скрывавшего свое уродство под маской «Европейской цивилизации».

Добродушная улыбка, с которым Паронян подает нам все это, отнюдь не снижают бичующего характера его произведений. И то, что «герои» Пароняна не вызывают у зрителя или читателя—ни любви, ни ненависти, а только кажутся смешными, также не снижает воспитательного значения его произведений.

Будучи реалистом, Паронян требовал в творчестве простоты и правды.

Композитору А. Айвазяну удалось найти—соответствующий духу Пароняна—музыкальный язык.

Музыка комической оперы «Тапарникос» отличается легкостью и простотой. Она мелодична и построена на четких танцевальных ритмах, что делает ее доступной для широкого круга зрителей.

Очень тонко сочетая интонационные обороты армянской народной песни с городскими, композитору удалось создать, по своему типу и характеру совершенно новые музыкальные номера (ария Левона, песня Софи «Вино, вино» и др.), которые в нашей музыкальной литературе встречаются впервые.

Этому помогло и то обстоятельство, что композитор, с целью передать в музыке «слепое подражание западу, столь свойственное буржуазии описываемой эпохи» умышленно внес необходимую «дозу» элементов западно-европейской городской музыки.

Вся музыка оперы «Тапарникос» насыщена легким юмором и поэтому вызывает какую-то добродушную улыбку. Но особенно смешно (если не считать несколько чисто иллюстративных моментов) «залес» в 3-м действии, в котором нарочито механистически соединены интонации европейской музыки с армянскими.

Необходимо отметить, что одним из самых основных достоинств комической оперы «Тапарникос» является то, что сценическому действию дано первостепенное значение.

Простая, понятная, часто остроумная музыка в сочетании с быстро разворачивающимся действием, дали возможность создать живой и динамичный спектакль.

К. Мелик-Вартанесян

МОЯ ПЕРВАЯ ОПЕРА

Идея сочинить комическую оперу, возникла у меня после того, как я увидел на сцене несколько комедий армянского классика Пароняна.

Совершенно новый для армянской оперы, комический жанр, создавал ряд трудностей на моем творческом пути.

Своей главной задачей при сочинении оперы, я ставил создание такого спектакля, в которой музыка сочетается с литературным текстом и сценическим действием.

Не усложняя фактуры оперы, в соответствии с характером либретто, не прибегая к сложному музыкальному языку, я стремился к песенности музыкального материала. Сценическая действенность, подчинение оркестра вокальной стороне, это те моменты, на которых я также фиксировал свое внимание.

Слепое подражание западу, столь свойственное буржуазии описываемой эпохи, я постарался также охарактеризовать в музыке.

Исходя в общем из оборотов народной песни, я стремился внести в музыку необходимый в данном случае городской колорит.

Кроме большой работы заслуженного режиссера Аджемяна и дирижера Тавадизяна большую помощь в деле постановки оперы оказал художественный руководитель театра В. Р. Раппопорт.

Громадную роль в осуществлении постановки оперы сыграл тот энтузиазм, с которым весь коллектив артистов взялся за работу.

Композитор А. Айвазян

Моя работа над оперой «Тапарникос» (Восточный дантист)

Паронян из тех наших крупных классиков, литературное наследство которых, благодаря народному духу и высокой художественной ценности, — до настоящего времени волнует нас и выполняет роль в деле воспитания наших масс.

Лишь то оперы «Тапарникос» написано на основании комедии нашего бессмертного старика «Восточный дантист».

Я, как составитель либретто постарался со всей последовательностью сохранить материал Пароняна: содержание, драматическое построение, характеры действующих лиц и своеобразие языка. Вместе с тем, моей целью было — по возможности приспособить материал к требованиям оперного искусства.

Как режиссер-постановщик, я постарался в этом спектакле разрешить три основные задачи:

Первой задачей было то, чтобы суметь найти вытекающий из музыки композитора А. Айвазяна, такие сценические формы, которые содействовали бы более острому и меткому преподнесению насмешки Пароняна, направленной против разложившегося быта константинопольской армянской буржуазной среды 70-х годов 19-го века.

С большим юмором Паронян оголяет это общество, в котором мораль, семья, понятие любви — продаются золотом, в котором „движущим паром людей — являются деньги“. „Герои“ комедии, свою семейную жизнь, построили ради золота или на основе золота, и потому принуждены скрыть или терпеть вытекающий из культа золота моральное разложение.

Второй, важной задачей было то, чтобы параллельно с сохранением национальной формы, выработать стилистические принципы жанра комической оперы. На основе реализма отойти от условностей — трафаретов оперы, (особенно музыкальной комедии) создавая — насыщенную логическими действиями, веселый и бодрый спектакль.

Третьей, важной задачей было — яркое выявление образов посредством игры актеров. Тут актер не только должен показать свое вокальное искусство, но и должен суметь удовлетворить зрителя своим актерским мастерством, создавая в стилистических рамках комической оперы — живые, реальные характеры.

Все работы по организации спектакля „Тапарникос“ имели свои трудности, так как наш оперный театр пока не имеет необходимого опыта в деле создания самостоятельных опер. „Тапарникос“ в какой-то мере заполняет этот, очень важный пробел.

Заслуж. реж. В. Аджемян

ТАПАРНИКОС

(Восточный дантист)

В основу сюжета оперы А. Айвазяна „Тапарникос“ взята комедия „Восточный дантист“ Пароняна в которой автор с большим мастерством высмеивает уродливые черты буржуазного общества. Блестящий сюжет комедии и удачное либретто (заслуж. реж. В. Аджемян) дали возможность композитору создать динамичный спектакль, в котором живость и выразительность музыкального языка, очень метко подчеркивают идейный замысел Пароняна. Богатый мелодический материал оперы, опираясь на четкую и подчас танцевальную ритмику, в характеристике отдельных персонажей (Марта, Софи, Тапарникос и др.) достигают большой остроты и выразительности. Сравнительно легкая инструментовка облегчает восприятие текста, что в данной опере играет не маловажную роль. На определенных этапах драматического развития сюжета, композитор широко пользуется речи-

тативами, которые придавая большую свободу исполнителям, тем самым рельефно оттеняют условные сюжетные моменты. Сравнительно небольшие хоровые эпизоды вносят большое музыкальное и сценическое оживление. Приступая к работе над этой оперой, я ставил перед собой следующие задачи: 1) модифицировать темпы исходя из общего настроения спектакля; 2) в работе с солистами—нахождение интонаций, абсолютно отвечающих замыслу режиссера; 3) обеспечить четкое, и по возможности тонкое сопровождение в оркестре.

Вся моя работа над этой оперой протекала в тесном контакте с композитором, режиссером и исполнителями. Я думаю, что подобное творческое единение поможет нам создать спектакль, отвечающий требованиям советского зрителя.

Дирижер М. Тавризян

Несколько слов о внешнем оформлении оперы „Тапарникос” (Восточный дантист)

В опере подобной „Тапарникос”, построенной литературно, музыкально и сценически в согласии с пароняновским сатирическим восприятием армянской буржуазной среды Константинополя 70—80-х годов, художнику—оформителю спектакля особенно не подобает ограничиваться нейтральным изображением и этой среды и того материального окружения в котором активно действуют „герои” Пароняна.

Декорации, костюмы, гримы, аксессуары—все эти элементы сценического оформления—должны активным участием в спектакле раскрыть для зрителя духовное убожество армянских торгашей, ограниченности их интересов, тягу в „высшее общество” с оглядкой на капиталистическую Европу (Францию) и ее нравы и обычаи, пока еще воспринятые чисто внешне, в причудливом смешении с элементами старого, восточного быта,

Параллельно с этой основной линией оформления идет, для контраста, вторая линия—линия природы, еще не тронутой ищущей наживы, безвкусной рукой социально крепнущего буржуа. Это—Константинополь с его изумительным пейзажем—Босфором, Золотым рогом, аллеями кипарисов и дрзвней, подленно народной архитектурой. Не подавляя основного замысла, это вторая, сопутствующая линия оформления должна, на мой взгляд, еще сильнее подчеркнуть низменность интересов „героев” оперы.

Пошлость и узорность их, должны стать особенно разительными на этом торжественном, широко раскинутом фоне. Вот, в основном, тот творческий прием, с помощью которого мне казалось возможным вскрыть в оформлении спектакля сатирическую канву комедии Пароняна в плане социалистического реализма, без впадения в крайности натуралистического бытовизма или условно-оперной «красивости».

Художник Михаил Арутюнян

ДЕЙСТВУЮЩИЕ ЛИЦА:

1. Тапарникос—дантист, 40 лет бас.
2. Марта—его жена, 60 лет меццо-сопрано.
3. Ераняк—их дочь. сопрано.
4. Нико—их слуга тенор.
5. Товмас—багатый купец, 70 лет баритон.
6. Софи—его жена, около 40 лет сопрано.
7. Леон—возлюбленный Ераняна тенор.

Соседи, гости и танцоры.

Действие происходит в Константинополе.

ДЕЙСТВИЕ ПЕРВОЕ

Двор доктора Тапарникоса.

Слуга доктора Тапарникос—Нико, чистит ковер и поет песенку о том, как его господин обманывает свою жену, злую Марту. Слышится голос Марты: она зовет Нико. Он уходит. Входит Марта. Она больше не может терпеть, чтоб ее муж, доктор Тапарникос, только одну ночь в неделю ночевал дома; чтоб всегда оставлял ее одну, только потому, что она уже постарела. Незаметно входит Нико.

Марта вспоминает свою прекрасную молодость, когда она была такой прелестной девушкой, что весь свет жаждал видеть ее. Нет, нет. Она больше не может этого перенести. Заметив Нико, Марта сердито спрашивает: вернулся ли домой Тапарникос.—«К рассвету»,—ответчает Нико.

На вопрос Марты,—«что сказал Тапарникос» ему, Нико отвечает ей: что он назвал его ослом и дал пощечину.

После того, как обозленная Марта прогоняет Нико, входит ее дочь, Ераняк и говорит ей, что совсем не любит своего жениха Маргара, так как он всегда носит старую одежду, нос очень большой, лоб выпуклый, а ростом слишком мал, и что любит и обожает Левона.

—«Маргар честен и богат. Маргара ты должна любить»,—возражает Марта. Недовольная Ераняк уходит. Входит сорокалетний Тапарникос, который на девять лет моложе своей жены Марты. Он женился на ней из-за ее денег.

Издевательский тон, которым он поворит с Мартой еще больше раздражает ее и она набрасывается на Тапарникоса:

Марта—«В понедельник где пропадал?».

Тапарникос—«Зубы рвал».

Марта—«Во вторник где был?.. В среду?.. В четверг?»...

Тапарникос—«Ха-ха-ха-ха. Наша госпожа, календарь: все дни недели безошибочно указывает».

Марта и Тапарникос поют несколько куплетов, в которых выражают свое недовольство против лживых и корыстных отношений, создавшихся между женщинами и мужчинами. «Возьмешь жену без денег, последнюю рубашку должен продать, чтоб ее содержать; если молодого и красивого мужа возьмешь, отберет все деньги и с утра до ночи будет изменять; а старого мужа возьмешь—«безвозвратно пропала жизнь: как же без любви жить?».

Марта задает несколько вопросов Тапарникосу, на которые получает оскорбляющие ответы. Она угрожает ему, говорит, что пойдет жаловаться, что возбудит судебный процесс. Но все это не пугает его. Раздраженная Марта уходит. Для того, чтобы успокоить себя, Тапарникос начинает декламировать азбуку. Входит Нико.

—«Что он говорит?.. Сума сошел?»...—удивляется он, но потом и сам начинает декламировать азбуку, после чего только сообщает, что кофе готово. Рассерженный издевательством слуги, Тапарникос набрасывается на него. Оба уходят.

Входит Левон. Он явился на свиданье с Ераняк, согласно полученного им письма. Но почему-то ее нет. Левон поет арию, в которой выражает свои чувства к Ераняк.

Входят Тапарникос и Нико. Увидев Левона Тапарникос думает, что он пришел лечиться. После нескольких вопросов Тапарникос решает выдернуть зуб. Напрасно Левон отказывается от подобного лечения. Тапарникос, угрожая револьвером заставляет его сесть и приказывает Нико привязать к стулу, после чего выдергивает один из его здоровых зубов. Нико развязывает Левона.

Освободившись, Левон берет револьвер и направляя на Тапарникоса, заставляет его сесть, а Нико заставляет привязать его к стулу.

В ответ на брань Тапарникоса Нико уходя говорит:

—«Зуб за зуб».

Тапарникос криками призывает на помощь. Левон услышав шаги прячется в курятнике. Входит Марта.

—«Хорошо, хорошо, безобразник, оставайся так, привязанным»,—говорит Марта и торопится позвать дьякона, чтоб взять Тапарникоса в Пркич (психиатрическую больницу).

Тапарникос продолжает звать о помощи. Приходит Нико и освобождает его. Тапарникос бежит искать Левона, чтоб отомстить ему. Нико следует за ним. На переполох выходит Ераняк. Левон увидев ее выходит из курятника. Они обнимаются и говорят друг другу слова безумной любви. И в то время, когда Левон и Ераняк обнявшись целуются, вбегает Нико и Тапарникос с палкой в руке. Левону еле удается убежать. Приходит Марта, а вместе с нею группа соседей. Они стыдят Марту и заставляют ее помириться с Тапарникосом. Все в хорошем настроении удаляются. Когда Тапарникос остается один, Нико вручает ему письмо, по поручению одной женщины.

—«Наверно Софи»,—думает Тапарникос, велит принести костюм, после чего читает письмо:

«Имею честь сообщить, чтоб сегодня ночью ты пришел к нам домой; обманом Товмаса и пойдем на бал».

Входит Ераняк. Она пришла к отцу, открыть свое сердце.—«Открой, посмотрю»,—говорит Тапарникос.

Она сообщает, что терпеть не может Маргара и что безумно любит другого.

—«Вот мое последнее слово. Маргара ты должна любить»,—прерывает разговор Тапарникос.

—«О, никогда, никогда»,—говорит Ераняк и удаляется. Нико вносит костюм Тапарникоса. Он одевается. Входит Марта и узнав, что Тапарникос должен уйти на ночь «вырывать зубы», просит, чтоб тот не пошел. Снова между Тапарникосом и Мартой возникает спор.

—«Я с ума сойду»,—кричит Марта.

— «Ты уже сумасшедшая», — отвечает Тапарникос и накидывая на голову Марты шаль, убегает.

— «А... помогите...», — кричит Марта и падает без чувств: Вбегает Нико, потом Ераняк и, наконец, группа соседей. Они заставляют Нико сказать — куда ушел Тапарникос.

— «Пошел к Софи», — сообщает Нико.

— «Теперь времени терять не надо. Пойду, пойду, опозорю», — кричит Марта.

— «Вас одну мы не оставим, вместе пойдем», — говорят соседи и вместе с Мартой и Нико направляются в дом Софи.

ДЕЙСТВИЕ ВТОРОЕ

Комната Софи.

Софи, которой около сорока лет, притворяется, что страдает от сильной боли. Ее семидесятилетний муж, Товмас, страдает вместе с нею. Они ждут доктора Тапарникоса. Софи предлагает Товмасу лечь, и не ждать ее, так как боль, чем дальше, тем все больше усиливается. Но Товмас не соглашается: «он без Софи только в могилу ляжет».

— «Пойду позову другого врача», — предлагает Товмас.

— «Нет, нет, только Тапарникос может вылечить мой больной зуб».

Приходит доктор Тапарникос. После короткого разговора, во время которого Тапарникос чванливо сообщает, что за день он уже успел удалить сто женских и пятьдесят мужских зубов — Товмас спрашивает:

— «У нашей госпожи зуб всегда болит по ночам. В чем причина?».

— «Причины многочисленны, — объясняет Тапарникос, — от воды, от усталости, от потения, от смеха, от дум, от полумесяца и звезд, от жары, прохлады, озлобления и от многочисленных иных причин».

— «О, какой искусный врач», — удивляется Товмас. Под предлогом зуба Тапарникос подходит к Софи.

— «На бал должны идти. Кончай скорее», — тихо говорит Софи.

Тапарникосу и Софи удается послать Товмаса в подвал за вином, якобы для лекарства. После ухода Товмаса, они бросаются друг другу в объятия.

— «Когда я бываю с тобой, как мотылек хочу порхать», — говорит Тапарникос. От радости Софи начинает танцевать. Входит Товмас с вином.

— «Что это такое? Госпожа танцует?».

— «Чтобы кровь согрелась и боль остыла», — объясняет Тапарникос.

Софи и Тапарникос всячески стараются напоить Товмаса. После нескольких кубков Товмас отказывается пить за здоровье Тапарникоса.

— «Довольно мозги перевернулись».

— «За мое здоровье не пьете?» — обижается Тапарникос.

— «Скорее выпей, стыдно», — заставляя Софи, и для того, чтобы еще больше подействовать на Товмаса, и настроить пить. Она поет «Песню вина».

Эта песенка так сильно действует на Товмаса, что уже он сам предлагает тост в память Ноя, и после того как пьет — падает совершенно пьяный.

Софи уходит одеваться, а Тапарникос тащит Товмаса к постели и укладывает его. Входит переодетая Софи и одевает Тапарникоса в женское платье, после чего они уходят на бал. Немного спустя приходят Марта, Нико и группа соседей. Они будят Товмаса и сообщают, что его жена Софи, изменяет ему, что доктор Тапарникос ее любовник. Вначале Товмас не верит этому, но когда ему читают письмо Софи к Тапарникосу, он присоединяется к ним и все вместе направляются на бал, для того, чтобы там опозорить Тапарникоса и Софи.

ДЕЙСТВИЕ ТРЕТЬЕ

На маскараде.

Ераняк ищет Левона. Она договорилась встретиться на маскараде. Он должен быть в медвежьей маске. Но его нет. Она уходит искать его. Входит Левон в медвежьей маске. Он в свою очередь ищет Ераняк. Увидев одетого в женское платье Тапарникоса, он подходит к нему, предполагая, что может это Ераняк.

— «Кто вы, мадам?» — спрашивает Левон.

— «Разве не узнаешь меня мой милый», — кривляясь отвечает Тапарникос. Левон счастлив, что наконец нашел Ераняк.

— «...Дай обнять тебя моя дорогая», — говорит Левон и хочет обнять Тапарникоса. Но Тапарникос набрасывается на него и начинает бить его. Левон убегает.

Врываются Марта, Товмас и Нико в масках вместе с группой соседей. Товмас, принимая Тапарникоса за барышню, спрашивает: не видала ли она Тапарникоса. Тапарникос и Софи по голосу узнают Товмаса, а потом и Марту. Они интересуются; для чего им нужен Тапарникос? Марта отвечает, что должны бить его, так как он любит жену Товмаса, и как доказательство заставляет читать Товмасу письмо Софи к Тапарникосу. Увидя, что все их раскрылось, Тапарникос тихо предлагает Софи подсесть к Товмасу и украсть письмо. Софи называя себя Терезой, предлагает Товмасу «быть знакомыми». Товмас соглашается. Через некоторое время Софи удается похитить из кармана Товмаса два письма.

— «Украли письмо. Это Софи, это Софи», — кричит Товмас.

— «Это Тапарникос, это Тапарникос...», — узнавая Тапарникоса кричит Марта. Им удается с помощью гостей и соседей задержать Тапарникоса и Софи.

— «Отдай мое письмо», — кричит Товмас Софи.

— «Какое письмо?.. Тут два письма», — спрашивает Софи.

Присутствующие требуют, чтобы Софи громко прочла оба письма. Софи читает:

«Господину Товмасу Меликседикину... Любимый мой. В прошлый день в церкви ты посылаешь мне знаки любви... Когда Тапарникоса не бывает дома можете прийти ко мне... Ваша Марта».

Выясняется, что жена Тапарникоса — Марта, и муж Софи — Товмас, тоже имели тайные свидания.

Присутствующие начинают смеяться над ними и срамить их.

— «Оскандалились», — говорит Товмас.

— «Опозорились», — говорит Марта.

Тапарникос предлагает Товмасу «заткнуть глотки» присутствующим «взяткой».

Товмас достает набитый золотом кошелек и приказывает накрыть богатый стол для всех присутствующих и взамен просит их сохранить в тайне все то, что они видели и слышали.

Входят Левон и Ераняк. Подойдя к Тапарникосу они просят, чтобы он не препятствовал их женитьбе. Тапарникос дает свое согласие. Все пары клянутся, что до смерти будут верны друг другу. Они счастливы и рады такому благополучному исходу.

Спектакль заканчивается общим танцем.

Г. М.—В.

«Խորհրդային Հայաստան»-ի հրատ. տպարան Յերևան
Գլխ. լրագր. № 10447. պատ. № 518. տիրաժ. 2000

469

ԳԻՆԸ 1 Ռ.
ЦЕНА 1 РУБ.